

Vai īpaši aizsargājamo dabas teritoriju iedzīvotāji ir gatavi ilgtspējīgai saimniekošanai un dabas resursu izmantošanai?

Valsts pētījumu programmas “Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai – jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai” (EKOSOC_LV) projekts Nr. 5.2.9. “Sociālās apziņas izmaiņu ietekme uz ekosistēmas pakalpojumu ilgtspējīgu nodrošinājumu” ietvaros tika veikta aptauja īpaši aizsargājamās dabas teritorijās Latvijā (Slīteres Nacionālajā parkā (NP), Vestienas Aizsargājamo ainavu apvidū (AAA), Rāznas NP, Augšzemes AAA un Augšdaugavas AAA).

Kopumā aptaujātie 250 iedzīvotāji atzina, ka šajās teritorijās dzīvot ir veselīgāk, salīdzinot ar citām vietām Latvijā, jo tajās ir neskarta un skaista daba (mežs, jūra u. c.), klusums – nav troksnis (mašīnas, rūpnīcas) un tīrs gaiss un sava/nepiesārņota pārtika. Izsakot viedokli par vides piesārņojuma ietekmi uz veselību un labsajūtu, visvairāk respondentu (vairāk kā puse respondentu) ir minējuši, ka vides piesārņojums viņus neietekmē, izņemot jautājumos par dzeramā ūdens piesārņojumu, globālās sasilšanas un klimata izmaiņām, kas ir kļuvuši aktuāli arī ar dabas resursiem bagātās teritorijās Latvijā. Jāatzīmē, ka 65% un vairāk Augšzemes AAA iedzīvotāju atzīst, ka vides piesārņojums stipri ietekmē viņu veselību un labsajūtu, bet Augšdaugavas AAA respondenti virs 30% gadījumu vides piesārņojuma ietekmi ir minējuši kā stipru, izņemot jautājumos par vides troksni un globālo sasilšanu un klimata izmaiņām. Savukārt Slīteres NP respondenti kā galvenās problēmas vides piesārņojuma ietekmes uz veselību un labsajūtu ir minējuši dzeramā ūdens kvalitāti un piesārņotu pārtiku, bet Rāznas NP respondenti visretāk ir minējuši, ka vides piesārņojums negatīvi ietekmē viņu veselību. Tomēr jāatzīmē, ka pētījuma rezultāti norāda uz iedzīvotāju nepietiekamo izpratni un informētības līmeni vides piesārņojuma jomā, jo aptaujātie iedzīvotāji atkritumu apsaimniekošanu visretāk ir minējuši kā vides problēmu saistībā ar ietekmi uz veselību un labsajūtu, bet intervijās tika noskaidrots, ka atkritumus daudzās vietās nesavāc centralizēti, bet bieži tie tiek dedzināti vai aprakti, radot vides piesārņojumu. Šis aspekts ir jāņem vērā, gatavojot informatīvos materiālus un sniedzot ieteikumus ministrijām/pašvaldībām ilgtspējīgas dabas resursu izmantošanas politikas veidošanā.

Vērtējot iedzīvotāju attieksmi pret vides piesārņojumu, lielākā daļa iedzīvotāju minēja, ka ir gatavi iesaistīties vides saudzēšanas aktivitātēs (63%), tāpat 27% respondentu uzskata, ka vides piesārņojums ir problēma viņu dzīves vietā, savukārt 55% respondentu domā, ka piesārņojuma samazināšana/novēršana ir ārpus viņu kontroles. 84% respondentu uztraucas par dzīves vides kvalitāti, domājot, ka nākotnē tur varētu dzīvot viņu bērni un 57% respondentu aktīvi ir iesaistījušies vides saudzēšanas procesā. Vērtējot Latvijas iedzīvotāju iesaisti vides kvalitātes uzlabošanā, 86% respondentu domā, ka vides kvalitātes uzlabošana ir katra iedzīvotāja atbildība un 52% respondentu atbalsta nodokļu palielināšanu vides aizsardzības mērķiem. Tāpat 80,2% respondentu būtu gatavi maksāt dārgāk par precī/pakalpojumu, ja vien ražotājs būtu izmantojis dārgākas tehnoloģijas vides saudzēšanai un 88% respondentu piekrist augstākiem sodiem vides piesārņotājiem pat, tad, ja viņi kaut nedaudz iegulda vides saudzēšanas procesā. Pozitīvi ir vērtējams fakts, ka lielākā daļa iedzīvotāju atbalsta bargākus sodus, jaunas tehnoloģijas vides saudzēšanai, saprot savu lomu vides saudzēšanā un ir gatavi iesaistīties vides saudzēšanas procesā. Lai izprastu iedzīvotāju attieksmes, rīcības un gatavību mainīt domāšanu vides saudzēšanas jomā, tika veikts arī iedzīvotāju apmierinātības ar dzīves kvalitāti izvērtējums. Izvērtējot aptaujas datus, redzams, ka apmierinātību ar dzīves kvalitāti ietekmē gan respondentu izglītības līmenis, gan arī ienākumu līmenis un mājsaimniecības lielums. Mājsaimniecības lielums nodrošina ne tikai ienākumus, bet bieži nodrošina arī papildus iztikas avotu, ja

iedzīvotājiem ir iespēja audzēt savu pārtiku - respondentiem, kas dzīvo dzīvokļos ir zemāks apmierinātības līmenis ar dzīves kvalitāti nekā respondentiem, kuriem ir kaut neliela mājsaimniecība (piemēram, mazdārziņš).

Kopumā katrā jautājumā atsevišķi apmierinātība ar dzīves kvalitāti respondentiem ir laba, bet, izvērtējot apmierinātību ar dzīves kvalitāti katrā jautājumā atsevišķi, ir vērojamas kopējas iezīmes, ka apmierinātība ar ekonomisko stāvokli, ar fizisko veselību, spēju strādāt un atpūsties, ar dzīves un mājokļa stāvokli, ar darbu un ar brīvā laika pavadīšanas aktivitātēm ir sliktāka. Kopējais apmierinātības (visus dzīves kvalitātes aspektus ietverot) līmenis ar dzīves kvalitāti visu teritoriju respondentiem kopumā ir 65%, kas vērtējams kā vidējs!

Ņemot vērā apmierinātību ar dzīves kvalitāti, aptuveni 30 % ĪADT iedzīvotāju galvenās prioritātes ir saistītas ar ekonomiskās situācijas uzlabošanu, labāku darbu, mājokļa remontu un labiekārtošanu, kā ar fiziskā veselības stāvokļa uzlabošanu, nevis ar vides aizsardzības un ilgtspējīgas saimniekošanas un vides resursu izmantošanas aspektiem. Līdz ar to aptuveni 30% vai vairāk respondenti (riskā populācija) varētu nebūt gatavi pieņemt un veikt jebkādas izmaiņas saistītas ekosistēmu pakalpojumu ilgtspējīgu izmantošanas nodrošināšanas idejām. Tāpat jāreķinās ar iedzīvotāju pakļaušanos bezcerībai un motivācijas trūcumam kaut ko mainīt.

Pašvaldībām un valsts pārvaldes iestādēm, uzrunājot un motivējot iedzīvotājus par jebkuru no vides saudzēšanas aspektiem, ieteicams pamatā uzsvērt to, ka ilgtspējīgas saimniekošanas politika nav vajadzīga valstij, bet gan pašiem cilvēkiem un nākotnē viņu bērniem un mazbērniem.

Valsts pētījumu programma “Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai – jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai” (EKOSOC_LV) projekts Nr. 5.2.9. “Sociālās apziņas izmaiņu ietekme uz ekosistēmas pakalpojumu ilgtspējīgu nodrošinājumu”